

Co je nového v právní úpravě víceprací (I)

Author: Josef Černošlávek | Published: 16.03.2016

I nadále platí, že termín „vícepráce“ není v českých právních předpisech definován, nicméně užívá se velmi často nejen ve stavební praxi, ale i v rozhodnutích Nejvyššího soudu ČR a Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Pro účely tohoto článku bychom mohli vícepráce definovat jako práce a výkony nad rámec díla popsaného ve smlouvě o dílo.

Přístup soudů se nezměnil

Je třeba říci, že ani přístup soudů k otázce víceprací se od roku 2013 nezměnil; alespoň autorovi tohoto příspěvku není známo, že by došlo k nějakému zásadnímu vývoji judikatury v této otázce. Nakonec, soudy vyšších instancí stále ještě většinou rozhodují spory, které se řídí předchozím občanským nebo již zrušeným obchodním zákoníkem, takže rozhodnutí soudů o většině sporných záležitostí nového občanského zákoníku (NOZ) přinese teprve budoucnost.

Stále tedy platí, že pokud je ve smlouvě o dílo formulace typu „cena díla je pevná a nemůže být překročena bez souhlasu objednatele“ v kombinaci s ustanovením, že „smlouva může být měněna nebo doplňována pouze písemnými dodatky“, pak soudy nároky zhotovitele na úhradu za provedené vícepráce zamítají - pokud zhotovitel nepředloží písemný dodatek ke smlouvě o dílo, jenž by obsahoval dohodu o vícepracích a jejich ceně nebo případně novou písemnou smlouvu o provedení těchto víceprací. Soudy tedy i nadále zamítají nároky na úhradu ceny víceprací vlastně z formálních důvodů: jestliže se smluvní strany dohodly, že každá změna smlouvy o dílo musí být písemná, pak musí být písemná také dohoda o zvýšení ceny díla. Dokud tedy zhotovitel takovou písemnou dohodu (nebo písemný dodatek k existující smlouvě) soudu nepředloží, nemá na zaplacení víceprací nárok (a to i kdyby byly vícepráce třeba i provedeny).

Větší šance na zaplacení

V příspěvcích publikovaných na serveru Stavební fórum v roce 2013 jsem uvedl spisové značky celé řady rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, v nichž byly nároky zhotovitele na úhradu za vícepráce zamítnuty právě z těchto formálních důvodů. Určitou výjimkou z tohoto přístupu je rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3798/2009, ve kterém soud připustil, že zhotovitel by mohl mít nárok na úhradu za vícepráce v případě, že by poskytnuté plnění nebylo spjato s původním plněním. Šance pro přiznání nároku na zaplacení víceprací se tedy pro zhotovitele zvyšují, pokud prokáže, že vícepráce jsou novým stavebním

prvkem zřetelně odlišným od díla popsaného ve smlouvě.

Ústní dohoda může být platná

Dosud také nebyl překonán nálezn Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1264/11, podle kterého je v popsaném případě ústní dohoda o provedení víceprací neplatná, avšak jedná se jen o neplatnost relativní. Jestliže si tedy objednatel a zhotovitel dohodli provedení víceprací ústně, musí objednatel vůči zhotoviteli nejdříve namítnout, že je tato dohoda neplatná kvůli tomu, že nebyla uzavřena písemně (tj. pro nedostatek formy dohodnuté ve smlouvě). Dokud to objednatel nenamítne, i ústní dohoda o provedení víceprací zůstane platná. V praxi může být taková námitka provedená např. dopisem prokazatelně doručeným zhotoviteli.

Vícepráce podle NOZ - méně formalismu u soudu?

NOZ z velké části převzal úpravu smlouvy o dílo obsaženou v bývalém obchodním zákoníku, takže ani NOZ neobsahuje nějaké převratné ustanovení, které by okamžitě změnilo rozhodovací praxi soudů. Na to, jak mnoho problémů vícepráce ve stavební praxi způsobují, považují jejich úpravu v českém právu za nedostatečnou. Přesto jsem však v NOZ našel některá ustanovení, která by za určitých okolností mohla pomoci zhotoviteli při vymáhání oprávněného nároku na úhradu ceny víceprací.

Prvním z nich je § 582, odst. 2 NOZ, podle kterého platí mj. následující: „Není-li dodržena forma právního jednání ujednaná stranami, lze neplatnost namítnout, jen nebylo-li již plněno. ...“ Již jsme řekli, že zamítavý přístup soudů k nárokům z víceprací je postaven na tom, že nebyla dodržena písemná forma právního jednání ujednaná stranami. Ústavní soud ve svém nálezu konstatoval, že aby byla za této situace ústně uzavřená dohoda o vícepracích neplatná, musí objednatel nejdříve namítnout nedodržení písemné formy. Nyní však NOZ ve svém § 582, odst. 2 stanoví, že tuto námitku o neplatnosti ústní dohody lze učinit jen v případě, že dosud nebylo plněno. U většiny sporných víceprací ale přitom již plněno bylo - spory o zaplacení víceprací totiž vznikají obvykle až poté, co jsou vícepráce provedeny a investor za ně nechce zaplatit. Z citovaného ustanovení § 582, odst. 2 NOZ tedy podle mého názoru vyplývá, že u již provedených víceprací objednatel nebude moci namítat, že ústní dohoda o vícepracích je neplatná pro nedostatek písemné formy. Odpadne tedy hlavní argument, kterým české soudy odůvodňovaly hromadné zamítání žalob na úhradu ceny víceprací. Předpokladem úspěchu zhotovitele však bude, aby prokázal, že došlo alespoň k ústní dohodě o vícepracích. Jak známo, ústně uzavřené dohody se však prokazují obtížně - obvykle nastane situace, kdy „tvrzení stojí proti tvrzení“.

Smlouvu je možné měnit i ústně

Možnost, aby písemně uzavřená smlouva o dílo mohla být změněna i ústně, vyplývá také z poslední věty ustanovení § 564 NOZ, podle níž platí, že vyžaduje-li určitou formu jen ujednání stran, lze obsah tohoto jednání změnit i v jiné formě, pokud to ujednání stran nevyklučuje. I toto ustanovení by mohlo způsobit odklon od dosavadního formálního přístupu soudů.

Tato ustanovení NOZ jsou sice poměrně nenápadná, ale do budoucna by z nich mohlo vyplynout, že soudy již nebudou moci šmahem zamítat nároky zhotovitele na úhradu víceprací jen proto, že dohoda o jejich provedení nebyla uzavřena písemně. Spory ze smluv o dílo, které se řídí podle NOZ (jde o smlouvy uzavřené po 1. lednu 2014) se v současnosti rozhodují teprve na úrovni okresních a krajských soudů a dosud se nedostaly do fáze, kdy by o nich v rámci dovolání rozhodoval Nejvyšší soud ČR, jehož rozhodnutí jsou závazná pro soudy nižších instancí. Zda se formalistický přístup soudů k nárokům z víceprací změní v důsledku zmíněných ustanovení NOZ se tedy dozvíme až v příštích letech.

Autor je advokátem a společníkem advokátní kanceláře Úrge & Černošlávok, která byla založena roce 1998. Ve své právní praxi se zaměřuje na spory ze smlouvy o dílo ve stavebnictví, právní vztahy k nemovitostem, korporátní právo, rozhodčí řízení a obchodní i občanské právo obecně. Josef Černošlávok je zároveň rozhodcem Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR a je zapsán také jako rozhodce u Mezinárodního rozhodčího soudu při obchodní komoře Rakouska ve Vídni. Další informace o Advokátní kanceláři Úrge & Černošlávok lze nalézt na jejích stránkách www.ur.cer.cz .

16.03.2016 08:00, Josef Černošlávok